ALSÓ OSZTÁLYU NÉMET OLVASÓKÖNYVEINK.

E folyóirat novemberi füzetében (559—569. l.) Faith Mátyás beszterczebányai tanár elolvasásra méltó okos czikket közölt, melyben középiskoláink alsóbb osztályai számára irt német olvasókönyveinkről elmondja véleményét, — első sorban tekintettel a vegyes ajku vidékek tanulóira.

Nincsen megelégedve ez olvasókönyvekkel és kiindulva azon szempontból, hogy a német nyelvi tanítás első sorban gyakorlati irányu, kivánja, hogy az alsó osztályokban az olvasmányok is tulnyomóan e gyakorlati czél szempontjából legyenek megválogatva. Oly olvasmányokat kiván, melyekben «az empirikus világ, az élet realitásai, a modern kulturai tartalom és lényeg jutnak kifejezésre». Azért helyteleníti a görögrómai tárgyu, részben a német mondai olvasmányokat is és ezek helyébe olyanokat óhajt, «melyekben a köz- és társalgási nyelv határozottabban érvényre jut», továbbá a magyar történetből vett olvasmányokat. Végül kiván kellőképen kiválogatott magyar szövegü, összefüggő és könnyebb stilusu darabokat a mondattani ismeretek begyakorlására.

E panaszokban és kivánságokban egy gondolkodó és buzgó tanár tapasztalatai jutnak szóhoz, a ki bizonyára sokat kinlódott nemcsak a tanítására bizott tanulókkal, hanem a rendelkezésre álló különböző tankönyvekkel is.

Legyen szabad e pontokra nézve nekem is nyilatkoznom, a ki két évtizede figyelemmel kisérem tanügyünknek ezen oldalát is, és magam is tanítottam mint középiskolai tanár német nyelvet, sőt magam is irtam az alsóbb osztályok számára német olvasókönyveket. Talán nem veszi senki rossz néven, ha az elmondandókban talán egy kissé őszinte leszek, főleg mivel kénytelen vagyok magamról is szólni.

Hogy német olvasókönyveink nem felelnek meg *az egész ország igényeinek*, az egészen kétségtelen; de kétségtelen az is, hogy a különböző vidékek igényeinek megfelelő ily olvasókönyveink nincsenek. Honnan van ez? Midőn az új tanterv létrejött, én a kormány megbizásából készítettem, első sorban Kármán Mór barátom közreműködésével, egy német olvasókönyvet az alsóbb osztályok számára. Nem vállalkoztam szivesen e tisztre, mert már bucsuzóban voltam a középiskolától, de nem térhettem ki a megbizás elől, mert nagy részem volt a német nyelvi tanterv elkészítésében. Megirtam e könyvet, mondhatom, — «seines Fleisses darf sich jeder rühmen», tartja Lessing, — nagy gonddal, a szövegek alapos átdolgozásával, a fölvett anyagnak nyelvi és tárgyi részletes simításával. Szemem előtt persze a budapesti iskolák lebegtek,

melyeknek tanuló ifjusága akkor még elég jól birta a nyelvet, mikor a gymnasiumba lépett. És mi történt? A legnaivabb módon kiirták vagy kiollózták egymás után összes olvasmányaimat. A mint én részletekre bontottam pl. a Niebuhr hősi mondáit, úgy jelentek meg azok mások olvasókönyveiben, nemcsak ugyanazon fejezetekkel és rövidítésekkel, hanem ugyanazokkal a sajtóhibákkal is, melyek az én könyveimet ékesítették. De a legfurcsább, hogy én pl. a Grimm-féle mesék nyelvét és stiljét is módosítottam (mire z el ő szóban általában utaltam) és ime a legtöbb német olvasókönyvben megjelentek «Brüder Grimm» aláírással az általam részben nagyon módosított népregék!

Nem panaszképen hozom fel ezeket, — Isten mentsen! bár jól esett volna, ha az egyik vagy másik szerző az előszóban elmondta volna, hogy használta az én könyveimet is. Nem panaszképen tehát, — hanem hogy egy tényt tegyek kétségtelenné: én irtam bizonyos szempontokból bizonyos iskolák számára egy német olvasókönyvet, — de más embre más szempontokból más iskolák számára nem irt (csaklegujabban tette ezt részben Albrecht. Katona Lajos könyvének jelessége inkább a kiválván sikerült, de nagyon magasan járó jegyzetekben van). Tehát nekünk volt aképen csak egy német olvasókönyvünk van, az enyém, mely azonfelül még többé-kevésbbé módosított alakokban is kapható. Ez a tényállás természetesen sehogy sem felel meg az ország igényeinek, — de hányan törődnek ezzel, ha tankönyvet irnak?

Tehát mindenekelőtt szükséges volna, hogy német olvasókönyvek készüljenek, melyek a különböző vidékek tárgyi és nyelvi igényeit figyelembe veszik.

A mi az olvasókönyvek tartalmát illeti, erre, természetesen a tanterv keretén belül, eltérők lehetnek a vélemények. Faith tanár helyesen jegyezte meg, hogy saját olvasókönyveimet minden kiadásban átdolgoztam, — mert észrevettem, hogy a német nyelvtudás szinvonala folyton sülyed. Tehát könnyebb, tárgyi és nyelvi szempontból könnyebb darabokat iparkodtam fölvenni, és a régieket is újból erősen módosítottam nyelv és stil szempontjából. A Faith ajánlotta tartalom ellen különben, a míg teljesen tartalmatlansággá nem fajul, nincsen lényeges kifogásom; csak a magyar tárgyu darabokat (nagyobb számmal) nem helyeselhetem. Tágítani kell tanítványaink képzeteinek és ismereteinek körét, — ha pedig a német olvasókönyvekben is idővel csak magyar tárgyu dolgokat nyujtunk neki, eshetőleg utóbb a franczia és latin olvasmányokban is,— mert a következetesség veszedelmes dolog, — valóban elérkezünk a hirhedt magyar globuszig, mely eddig csak rágalmazó ellenségeink képzeletében volt meg. Általános műveltség tekintetében meggyőződésem szerint ugyis rohamosan hanyatlik az ország; ne járuljunk mi tanférfiak is ezen veszedelmes állapot fokozásához! Arra nem is akarok kitérni, hogy

a modern nyelvtanítás legujabban egészen más irányban és más uton halad: az illető nyelven csakis az illető nemzettel akarja foglalkoztatni a tanulókat és az újabb franczia vagy angol olvasókönyvek már többékevésbbé e szellemben szerkesztvék. Ismétlem, nem akarok erre kitérni, mert nálunk épen a német nyelv tanítása terén ez újabb módszer alkalmazásáról, a még mindig divó régi előitéleteknél fogva, úgy sem lehetne szó.

De nagyon tartok tőle, hogy még egy Faith kivánságai szerint szerkesztett német olvasókönyv sem vezetne czélhoz. Másutt van a baj. *Nekünk a német nyelvtanítás első két évfolyama számára már husz esztendeje égető szükségünk van egy német gyakorlókönyvre, mely az olvasókönyv darabjainak tárgyalását előkészítse és az olvasott darabok földolgozását lehetővé tegye.* Ha én irtam volna ilyen gyakorlókönyvet, már volna neki öt-hat ikertestvére. De én elkerültem a középiskolától, s így bátran bizhattam e fontos feladat megoldását azokra, a kik az iskolai élet szükségleteivel minden nap újra meg újra találkoznak. Eddig e téren nem történt semmi, a mi figyelmet érdemelne; e helyett irtak német nyelvtanokat, és milyeneket! Mivel én nem irtam, mert soha sem tartottam szükségesnek, elővettek egy bécsi vagy berlini könyvet, melyet aztán gyarlón lefordítottak magyarra, — semmi tekintettel arra, hogy azok a német grammatikák német anyanyelvü fiuk számára készültek, tehát egyáltalában nem felelhetnek meg a mi tanítványaink igényeinek. A legtöbb iskolában nem is használják e nyelvtanokat, de a tanulókkal megvásároltatják őket — a szülőknek különös örömére!

Tehát ez a tényállás nézetem szerint. Szükségünk van, a meglévők mellett, német olvasókönyvekre, melyek az egyes vidékek sajátos szükségleteit figyelembe vegyék, — és szükségünk van német gyakorlókönyvekre az olvasmányok nyelv- és mondattani anyagának előkészítésére és feldolgozására. Az olvasmányok pedig legyenek érdekes és értékes tartalmuak, könnyü és kifogástalan nyelven és stilben irva. A többi a jövőre is a lelkiismeretes és szakértő tanár dolga marad, a kit azonban az eddiginél jobban kellene nehéz feladatának megoldásában segíteni. A német és franczia nyelvek tanárai, meggyőződésem szerint, jobban szorulnának külföldi kiküldetésekre, mint a class. philologusok. De erről talán máskor.

HEINRICH GUSZTÁV.